

UDK: 2-277.2
Pregledni rad
Pripremljeno: Rujan, 2018.

SMJERNICE ZA TUMAČENJE SVETOGA PISMA

Ekkehardt Müller

Ekkehardt Müller je izvršni direktor Instituta za biblijska istraživanja u Silver Springu, u SAD-a. Prethodno je radio kao adventistički pastor i tajnik za propovjedničku službu u Njemačkoj i Švicarskoj. Autor je brojnih znanstvenih članaka i knjiga od kojih je najznačajnija „Microstructural Analysis of Revelation 4-11“.

SAŽETAK

Smjernice za tumačenje Svetoga pisma

Ključna i vrlo praktična pitanja danas uključuju i pitanje koju metodu treba koristiti za tumačenje Svetog pisma, budući da je tumačenje neophodno kao što je to istaknuo i sam Isus (Luka 24,27). Ovaj članak počinje općim smjernicama, a zatim prelazi na specifične egzegetske korake koji nam pomažu razumjeti Božju riječ. Od početka moramo držati na umu da cilj našeg tumačenja mora biti stvaranje „gorućeg srca“ (Luka 24,32) i u izlagača i u slušatelja, koje ih približava Bogu.

Ključne riječi: povijesno-biblijska metoda, hijizam, egzegeza, istraživanje konteksta; analogija Svetog pisma;

1. Povijesno-biblijska metoda

Povijesno-biblijska metoda ponekad se naziva biblijsko-gramatičkim pristupom Svetom pismu, povijesno-gramatičkom metodom ili gramatičko-povijesnom metodom. Treba je razlikovati od prevladavajuće povijesno-kritičke metode s njezinom kritikom izvora, kritikom oblika, kritikom redakcije, poviješću tradicije i društveno-znanstvenom kritikom.

Za razliku od većine drugih pristupa, povijesno-biblijska metoda priznaje samosvjedočenje Svetog pisma i proučava njegove fenomene. Ona prihvaća tvrdnju da je Bog

otkrio samoga sebe (1. Samuelova 3,21), da je ušao u odnos s ljudskim autorima Svetog pisma (Amos 3,7; Efežanima 3,5), da je otkrio i iskaz istine i prenio poruke (Daniel 10,1; Titu 1,3), da je nadahnuo ljudske autore na dijeljenje te poruke drugima (2. Timoteju 3,16; 1. Petrova 1,10-12; 2. Petrova 1,19-21) te da je zapisana poruka Riječ Božja (Marko 7,10-13). Osnovne pretpostavke povijesno-biblijske metode su:

1. Samo je Biblija konačni i najviši ispit istine (Izaija 8,20; 66,2). Moraju se odbaciti tuđinska načela tumačenja koja su Bibliji nametnuta izvana i koja ne poštuju njezino samosvjedočenje. Načela proizašla iz filozofije, psihologije i sociologije ne mogu kontrolirati tumačenje teksta. Tradicija i znanost ne određuju pitanja vjere, iako imaju određeno mjesto u ljudskom životu.
2. Druga pretpostavka uključuje cjelokupnost Svetog pisma. Biblija je napisana Božja Riječ, kao cjelina, a ne samo djelomično (2. Timoteju 3,16). Poruka je proroka i apostola iskaz Božje riječi (2. Ljetopisa 36,15-16; Rimljanima 3,2; 1. Solunjanima 2,13). Ljudska i božanska strana Svetoga pisma neraskidivo su povezane (2. Petrova 1,19-21).
3. Analogija ili skladnost Svetoga pisma razvidna je u trima točkama: (a) Sveto pismo svoj je vlastiti tumač (Luka 24,27). Svi tekstovi koji se bave jednom temom moraju se prikupiti i proučiti kako bi se ispravno prikazala biblijska doktrina. Ovo nije dokazni tekst u kojem se tekstovi spajaju bez obzira na njihov kontekst. (b) Postoji temeljni sklad ili jedinstvo unutar Svetog pisma (Ivan 10,35). (c) U Svetom pismu također postoji jasnoća. Ta jasnoća ne znači samo da se Biblija može razumjeti već i da razumljivi tekstovi rasvjetljuju teške tekstove (1. Petrova 1,10-12).
4. Duhovne predmete treba duhovno razabrati (1. Korinćanima 2,11.14): (a) Tko god želi razumjeti Sveto pismo treba prosvjetljenje Duha Svetoga (Ivan 14,26). No, Duh Sveti ne djeluje suprotno Svetom pismu koje je nadahnuo. (b) Tko god tumači Sveto pismo mora imati vjeru i duhovan stav (2. Ljetopisa 20,20).

Pitanje teksta

Naš današnji svijet razlikuje se od svijeta drevnog Bliskog istoka. Većina od nas govori drugačijim jezicima od onih koje koriste biblijski pisci, a mnogi elementi naše kulture razlikuju se od onih opisanih u Bibliji. Stoga moramo istraživati biblijske tekstove i pokušati razumjeti jezike, vrijeme i okolnosti u kojima su ti tekstovi napisani. Moramo pokušati gledati očima onih koji su živjeli prije nekoliko stoljeća i slušati njihovim ušima kad im je upućena biblijska poruka. Dok pokušavamo prevladati prepreke vremena, jezika i kulture, vjerujemo da se možemo približiti biblijskom tekstu i primijeniti ga na naše današnje okolnosti.

No, trebamo li strogo razlikovati ono što je tekst značio nekada i što tekst znači danas? Iza ovog pitanja krije se zamisao i plan da se biblijski tekst mora ponovno primijeniti na potpuno nov način kako bi zadovoljio našu sadašnju okolnost. Kad se to učini, i dalje se koristi biblijski rječnik, ali on ima potpuno novo značenje. Naprimjer, neki tvrde da Isusovo uskrsnuće, koje Novi zavjet predstavlja kao jamstvo za buduće fizičko

uskrснуće otkupljenih, nije bilo povijesno i fizičko uskrснуće. Umjesto toga, ono samo upućuje na duhovno uskrснуće vjernika u novu dimenziju života ovdje i sada, što god to značilo. Slijedeći taj pristup, mi bismo izvorne Božje namjere zamijenili autoritetom ljudskog tumača i otvorili tekst za bezbroj tumačenja, zamjenjujući istinu relativizmom i pluralizmom.

Iako vjerujemo da je Bog preko proroka govorio o određenim okolnostima, Njegova poruka nadilazi te okolnosti i dopire do nas danas. Unatoč vremenski ograničenim razlikama, visok stupanj kontinuiteta, neovisno o vremenu, kulturi i okolnostima, karakterizira ljudsku rasu, posebno kad se radi o moralnim pitanjima.¹

Božja riječ nije kulturno ili povijesno uvjetovana, već kulturno/povijesno konstituirana. Ona nadilazi kulture i dopire do nas danas. Stoga je ono što je biblijski tekst u načelu značio u svom izvornom okruženju, upravo ono što tekst znači i za nas danas. Svaka primjena teksta na naše okolnosti mora biti vezana uz izvorno značenje. Kao što je već istaknuto, sam je Isus bio uvjeren da je Sveto pismo upućeno ne samo izvornoj publici nego i naraštajima njegova vremena, kao i onima koji tek dolaze.²

2. Tumačenje biblijskog teksta

Kad govorimo o biblijskom tekstu, možemo se pozvati na pojedinačni redak ili na veći biblijski ulomak koji sadrži više redaka. Ovo su kronološki poredani osnovni egzegetski koraci:

1. Obraćanje Bogu u molitvi
2. Čitanje teksta
3. Odabir najboljeg mogućeg teksta
4. Prevođenje teksta
5. Istraživanje konteksta
6. Analiziranje teksta
7. Izvedba teološke analize
8. Primjena teksta
9. Konzultiranje izvora
10. Odvajanje potrebnog vremena

Svaki je od ovih koraka bitan. Međutim, osobe koje nisu obučene u teologiji ili biblijskoj egzegezi možda će htjeti preskočiti treći korak, raditi s postojećim prijevodom (četvrti korak) i pojednostaviti neke druge pristupe o kojima se raspravlja u šestom

1 Naprimjer, uzeti supružnika svoga susjeda manje-više je neprihvatljivo na općenitoj razini. Iskustva patnje, bolesti, odbacivanja i smrti poznata su gotovo svim ljudima. Želja da budemo prihvaćeni, voljeni, da uživamo u prijateljsstvu i društvenoj interakciji zajednička je svima nama. Vidi također Maslowljev hijerarhiju potreba u knjizi Jamesa F. Engela, 1979. *Contemporary Christian Communications: Its Theory and Practice*. Thomas Nelson Publishers. Nashville. Str. 112-114.

2 Vidi, naprimjer, Matej 5,17-48; 24,20 i Izlazak 20.

koraku. Čak i uz ove prilagodbe imat će stanovitu dobit od povijesno-biblijskog pristupa Svetom pismu.³

Prvi korak: Obraćanje Bogu u molitvi

Sveto pismo. Budući da se duhovni predmeti razlučuju duhovno (1. Korinćanima 2,14), prirodno je obratiti se Bogu u molitvi prije nego što počnemo proučavati Bibliju. Budući da je Biblija Božja riječ, prosvjetljenje Duhom Svetim odlučujuće je za njezino ispravno razumijevanje. Međusobno djelovanje molitve i proučavanja Svetog pisma ilustrirano je u Danielu 9,1-19. U ovom slučaju nakon proučavanja Biblije slijedila je molitva.

Egzegetski korak. U molitvi molimo Boga za mudrost (Jakov 1,5) i za vodstvo Duha Svetoga (Luka 11,13) dok otvaramo Njegovu riječ. Međutim, molitva nije ograničena na vrijeme prije proučavanja Svetog pisma. Tumač se može obratiti Bogu tijekom cijelog nastojanja da razumije biblijski tekst, iznoseći Gospodinu ono što ga zbunjuje i reagirajući na osobne izazove Svetog pisma. Tako se odvija dijalog između Boga i Njegove riječi, s jedne, i čovjeka, s druge strane.

Drugi korak: Čitanje teksta

Sveto pismo. U Otkrivenju 1,3 čitatelji se te apokalipse nazivaju blaženima. U Luki 4,16-19 Isus čita Sveto pismo prije nego što ga počne tumačiti i primjenjivati (Luka 4,21-27). Čitanje Svetog pisma može biti privatno ili javno. U našem slučaju mislimo na privatno čitanje teksta.

Egzegetski korak. Kako bismo se upoznali s ulomkom, tekst se mora pažljivo i više puta čitati, po mogućnosti u širem kontekstu. Pamćenje ulomka može biti od velike pomoći. Učenje napamet zahtijeva stalno ponavljanje teksta. Ovo često ponavljanje čini da ulomak za čitatelja oživi, otvarajući tako mogućnost za novo razumijevanje.

Treći korak: Odabir najboljeg mogućeg teksta

Sveto pismo. U biblijsko vrijeme velik broj biblijskih rukopisa još nije bio dostupan, ali se čini da su novozavjetni autori koristili različite oblike Septuaginte (LXX) i hebrejskog teksta. Međutim, Biblija naglašava potrebu njezinog očuvanja bez dodavanja i brisanja (Ponovljeni zakon 4,2;12,32; Otkrivenje 22,18-19). Budući da danas imamo pri ruci tisuće novozavjetnih rukopisa, kao i mnoge starozavjetne dokumente, moramo potražiti najbolji mogući tekst.

Egzegetski korak. Unatoč tisućama otkrivenih biblijskih rukopisa, mi nemamo izvorne rukopise. Postojeći su rukopisi kopije kopija koje potječu od autografa i sadrže niz različitih tekstova. Stručni proučavatelji teksta zainteresirani su za potencijalnu rekonstrukciju izvornog biblijskog teksta s ciljem da se on što više približi izvorniku. Biblija je i dalje

3 Vidi posebno članak Davidson, M. Richard. 2000. Biblical Interpretation. *Handbook of Seventh-day Adventist theology*. Ur. Dederen, Raoul. Review and Herald. Hagerstown, MD. Str. 58-104.

najbolje očuvani rukopis antike i pouzdana je i vjerodostojna. Tekstualna analiza može biti prilično zahtjevna i u domeni je stručnjaka. Zahtijeva dobro radno poznavanje nekoliko drevnih jezika, jer zadatak ne prestaje s grčkim i hebrejskim rukopisima. On se proširuje na verzije na drugim jezicima, kao i na navode u spisima crkvenih otaca. Stoga će većina raditi s uvriježenim grčkim i hebrejskim tekstovima i/ili prijevodima na naše materinske jezike.

Četvrti korak: Prijevod teksta

Sveto pismo. Za razliku od Kur'ana, koji se zapravo mora čitati na arapskom, biblijski je tekst pisan na trima jezicima: hebrejskom, aramejskom i grčkom. Prijevodi se mogu naći unutar same Biblije, naprimjer, u Postanku 31,48 (aramejski i hebrejski) i Rimljanima 8,15 (aramejski i grčki).

Egzegetski korak. Osoba koja je sposobna čitati biblijske jezike – hebrejski, aramejski i grčki – trebala bi prevesti ulomak koji se istražuje i zapisati ga. U tekstu postoje nijanse i opcije koje nijedan prijevod nikada ne može obuhvatiti. Prevoditelji su već donijeli određene odluke, a i najbolji je prijevod već interpretacija.

Svi oni koji nemaju pristup dotičnom biblijskom jeziku trebali bi konzultirati — gdje god je to moguće — nekoliko dobrih prijevoda. Postoje različiti načini prevođenja Biblije. Mogu se pronaći parafraze, koje zapravo nisu prijevodi nego opisi biblijskog sadržaja vlastitim riječima s puno prostora za tumačenje. Biblija *The Clear Word* primjer je parafraze.⁴ Među pravim prijevodima razlikujemo formalne i dinamične prijevode.

Formalni prijevodi nastoje ostati što bliži izvornom jeziku. Prijevod kralja Jamesa (*King James Version*), *Revised Standard Version* i *New American Standard Bible* pripadaju kategoriji formalnih prijevoda. Međutim, takvi prijevodi mogu zvučati pomalo beživotno.

Dinamični prijevodi pokušavaju stvoriti odnos između čitatelja i prijevoda sličan onome koji je postojao između izvornog čitatelja i izvornog teksta. Oni su manje doslovni od formalnih prijevoda i ne samo da analiziraju tekst već ga pokušavaju preoblikovati. *New English Bible (NEB)* i *Today's English Version (TEV)* pripadaju ovoj vrsti prijevoda, dok se *New International Version (NIV)* nalazi između formalnih i dinamičnih prijevoda.

Dobri prijevodi na engleski uključuju *King James Version (KJV)*, iako je jezik ponekad zastario i ponekad ga je teško razumjeti. Nadalje, grčki rukopisi korišteni za KJV ne uključuju bolje rukopise koji su otkriveni kasnije. *New King James Version (NKJV)*, *Revised Standard Version (RSV)*, *New International Version (NIV)*, *American Standard Version (ASV)*, i *New American Standard Bible (NASB)* temelje se na najstarijim rukopisima, s tim da su posljednja dva najdoslovniji prijevodi na engleski jezik.

Iako ponekad možemo naići na probleme u prijevodima Biblije, općenito im se može vjerovati. Korištenje više prijevoda dobra je zaštita od slobode koju sebi daju neki prevoditelji ili timovi prevoditelja.

⁴ *The Clear Word Bible* Jacka Blanca vrlo je labava parafraza, koja je bliža popratnom komentaru.

Peti korak: Istraživanje konteksta

Sveto pismo. Negativan primjer koji ilustrira zanemarivanje biblijskog konteksta jest Isusova druga kušnja (Matej 4,6) u kojoj Sotona Isusa izaziva navodom iz Psalma 91,11-12. Navod je skraćen u usporedbi s izvornim tekstom i stoga je donekle pogrešno prikazan. Psalmist govori o Božjem vodstvu „na svim tvojim putovima“, a ne samo o Njegovoj intervenciji u posebnim okolnostima. Kontekst u 91. Psalmu otkriva da postoje zamke i pošasti od kojih Bog čuva vjernike. Isus se protivi svakom pogrešnom predstavljanju biblijskog teksta koje zanemaruje njegov kontekst. U Mateju 19,4-8 Isus raspravlja o razvodu navodeći starozavjetni kontekst stvaranja (širi kontekst) te tako potvrđuje načelo da je Sveto pismo svoj vlastiti tumač.

Egzegetski korak. Potrebno je razlikovati povijesno-kulturni kontekst i književni kontekst. Književni kontekst može se klasificirati kao širi književni kontekst ili pak kao neposredni književni kontekst.

1. *Povijesni kontekst.* Povijesno-kulturni kontekst daje odgovore na pitanja kao što su: Kada je napisana biblijska knjiga? Tko je bio ljudski pisac? Kome je knjiga izvorno bila upućena? Koja je bila piščeva svrha? U koje su se vrijeme i na kojem zemljopisnom mjestu zbili događaji opisani u toj knjizi? Kakve su bile političke, gospodarske i društvene okolnosti u to vrijeme? Što znamo o vjerskom zaleđu i okolnostima? Koji su običaji prevladavali? Kako su ljudi živjeli, radili i kako su se uzdržavali? Što su jeli? Sama Biblija, arheologija, geografija i povijest osvjetljaju povijesni kontekst. Povijesni kontekst vrlo je koristan i vrlo potreban kako bismo bolje razumjeli tekst koji će se istraživati. Naprimjer, datum kada je Danielova knjiga napisana, kao i ime pisca, može se izvesti iz same knjige. Datumi događaja koji su se zbili, kao i drugi kronološki podaci, često se mogu naći na početku različitih poglavlja (Daniel 1,1; 2,1; 6,1; 7,1; 8,1; 9,1; 10,1). Posljedično tome, knjiga je smještena u šesto stoljeće prije Krista.
2. *Književni kontekst:* Književni se kontekst sastoji od redaka, ulomaka, poglavlja, pa čak i knjiga koje prethode i slijede tekst koji se proučava. Obično je književni kontekst lakše dostupan nego povijesni. Stoga razlikujemo širi i neposredniji književni kontekst.
 - a. Širi književni kontekst – Širi književni kontekst je Sveto pismo, točnije biblijska knjiga iz koje je tekst preuzet. Ovaj se kontekst mora konzultirati. Tekst koji se istražuje dio je cjelokupne poruke biblijskog pisca i mora se uklopiti u njegovu cjelokupnu poruku. Obično tekstovi nisu potpuno odvojeni od svog šireg konteksta. Stoga tražimo mjesto piščevog glavnog argumenta.
Naprimjer, Pismo Galaćanima posebno se bavi opravdanjem vjerom, dok Poslanica Efežanima naglašava narav Crkve. Cjelokupna poruka, ili važne teme biblijske knjige, mogu se prepoznati pronalaskom izjave pisca koja nam govori o njegovoj svrsi pisanja, skiciranjem dokumenta, obraćanjem pozornosti na riječi, izraze ili teme koje se ponavljaju, usredotočenjem na osobe u interakciji te bilježenjem mjesta i vremena u kojemu se radnja odvija.

Razmotrimo primjer iz Poslanice apostola Petra. Čini se da se u Prvoj Petrovoj poslanici pisac usredotočuje na patnju. Nijedna druga knjiga Novog zavjeta ne spominje patnju tako često i ne razvija ovu temu tako jasno. No, unatoč njihovoj patnji, apostol poziva članove crkve na sveto ponašanje i dobra djela, što je sporedna tema.

Najširi je kontekst cijela Biblija sa svojim planom spasenja. Obično svaki tekst koji proučavamo sadrži zanimljive riječi i specifične teme. Prije svega, te riječi i teme treba pratiti kroz cijelu biblijsku knjigu u kojoj se pojavljuju. Ako je pisac napisao više od jedne knjige, možemo ih pratiti i u svim tim biblijskim knjigama. Najposlije, valjano je otići korak dalje i istražiti kako su drugi biblijski pisci koristili iste riječi i koncepte. Može postojati kontinuitet ili diskontinuitet, iako pisci Svetog pisma ne proturječe jedni drugima. Riječi i koncepti mogu imati različite naglaske. Ovdje se susrećemo s načelom da je Sveto pismo svoj vlastiti tumač i da jedan tekst može rasvijetliti drugi.

b. Neposredni književni kontekst – Jedna od najvažnijih aktivnosti, ako ne i najvažniji element u biblijskom tumačenju, jest proučavanje književnog konteksta. Čak je i značenje riječi obično određeno kontekstom. Sposobnost razlučivanja kako je tekst ugrađen u svoj kontekst proučavatelju Biblije pomaže izbjeći neistinita ili pristrana tumačenja.

Naprimjer, Izaija 65,17-25 još nije opis novih nebesa i nove zemlje kako se ona mogu naći u Otkrivenju 21-22. U Izaiji 65,20 smrt je još uvijek prisutna. Vidi također Izaija 65,23 i 66,23-24. Ovo je uvjetno proročanstvo za Izrael i upućuje na gotovo idealno stanje koje se nikada nije ispunilo na lokalnoj razini, ali koje se raduje konačnom ispunjenju na univerzalnoj razini kao što se nalazi u Otkrivenju 21-22. Slično tome, 1. Korinćanima 2,9 ne opisuje novu zemlju, već Božju mudrost otkrivenu u Isusu za naše spasenje. Proučavanje konteksta također uključuje istraživanje njegove strukture, određivanje razgraničenja ulomaka i utvrđivanje njegove književne vrste.

(1) Struktura: Prilikom čitanja neposrednog konteksta, tj. redaka i ulomaka koji prethode i slijede tekst koji se proučava, treba držati na umu sljedeća pitanja: Kako se naš tekst uklapa u kontekst? Kako je tekst povezan s onim što dolazi prije i s onime što slijedi?

Ponekad čitatelji novozavjetnih evanđelja i poslanica stječu dojam da su pisci pomalo neorganizirani u iznošenju svojih ideja ili narativa. Međutim, ako ih se temeljito prouči, obično se pojavljuju dobro organizirani nacrti i jasna svrha. Pisci ne slijede uvijek naše konvencije.

Naprimjer, oni mogu povezati ulomke s porabom jednog ili više teoloških izraza. Biblijske knjige nisu kaotične tvorevine, bez stupnja slijeda i uređenja, već vrsna literatura. Stoga je neophodno pažljivo ispitati strukturu konteksta kako bismo dobili jasnu sliku o tome što se događa.

Određivanje strukture ulomka ili dokumenta može nam pomoći da razumijemo piščev način razmišljanja, uočimo veze između različitih dijelova dokumenta i poboljšamo naše razumijevanje ulomka.

Ocrtavanje konteksta može se postići analizom sadržaja dokumenta ili proučavanjem književnih značajki knjige, kao što su riječi, izrazi i cijele rečenice koje se ponavljaju. Za uočavanje strukture mogu se tražiti teološki motivi, osobe koje se spominju, zemljopisna mjesta, vremenski okvir dokumenta, hijazmi, progresije, tematske paralele, paralelna izvješća i ponavljanja.

- Teološki motiv — Značajan teološki motiv u Evanđelju po Luki jest odbacivanje Mesije. On se stalno ponavlja.
- Osobe koje se spominju — glavni akteri iz Otkrivenja 4,1-8,1 uvelike se razlikuju od onih spomenutih u Otkrivenju 8,2-11,18. U viđenju o pečatima janje se pojavljuje deset puta, dok se u viđenju o trubama uopće ne pojavljuje. To također vrijedi i za živa bića koja se dvanaest puta nalaze u Otkrivenju 4-7, a uopće ih nema u odjeljku o trubama. Međutim, u viđenju o trubama istaknuti su stanovnici Zemlje.
- Zemljopisna mjesta — Zemljopisna su mjesta vrlo važna u Evanđelju po Ivanu i mogu se koristiti za njegovo strukturiranje.
- Vremenski okvir—U Otkrivenju, prvi dio nekoliko puta prikazuje razdoblje između prvog stoljeća poslije Krista i konačnog svršetka svijeta, dok se drugi dio usredotočuje samo na događaje posljednjeg vremena.
- Hijazam—Hijazam je struktura u kojoj prvi dio odgovara zadnjem dijelu, drugi od početka drugom s kraja, treći od početka trećem s kraja, itd. Može imati jedan vrh ili dvostruki vrh u sredini. Hijazmi su tipični za hebrejsku misao.
Daniel 2. poglavlje — Četiri kraljevstva
Daniel 3. poglavlje — Smrtni dekret za vjernike
Daniel 4. poglavlje — Sud babilonskom kralju
Daniel 5. poglavlje — Sud babilonskom kralju
Daniel 6. poglavlje — Smrtni dekret za vjernike
Daniel 7. poglavlje — Četiri kraljevstva
- Progresija—Progresija se nalazi u uvodnim prizorima Otkrivenja, a svi se odnose na Svetište.
- Tematske paralele — U 9. poglavlju Evanđelja po Ivanu postoji tematska paralela između osoba koje su slijepi od rođenja i osoba koje su duhovno slijepi.
- Paralelni izvještaji — Paralelni izvještaji pojavljuju se u Pavlovim pričama o obraćenju, u Djelima 9., 22. i 26. poglavlju.
- Ponavljanja — Ponavljanja su vrlo česta. Naprimjer, neka se od njih mogu naći u Otkrivenju 16,12-21, kad se taj tekst uspoređi s Otkrivenjem 17-19.

(2) Razgraničenje ulomaka: Drugo pitanje koje se postavlja prilikom proučavanja konteksta, i kasnije prilikom analize teksta, jest sljedeće: Gdje su granice ulomka? Gdje počinje i završava neki ulomak? Određivanje razgraničenja ulomaka postaje vrlo važno u Knjizi Otkrivenja.

(3) Književni žanr: Još je jedno pitanje literarni rod i vrsta koja se koristi. Nailazimo li na prozu ili poeziju? Poezija je često prilično figurativna i metaforična i ne treba je previše

tumačiti. Ipak, treba izbjegavati drugu krajnost, što bi značilo odbacivati bilo kakvu povijesnu vrijednost pronađenu u poeziji.

Je li kontekst i/ili tekst povijesni izvještaj ili proročanstvo? Ako je proročanstvo, je li to klasično proročanstvo ili apokaliptičko proročanstvo kakvo se nalazi u Danielu i Otkrivenju, a koje može uključivati mnoge simbole i fantastične likove? Klasično je proročanstvo najčešće uvjetovano. Ono također može imati više od jednog ispunjenja, dok apokaliptičko proročanstvo „opisuje borbu između dobra i zla te konačnu pobjedu i uspostavu Božjeg vječnog kraljevstva. Ono, dakle, nije uvjetovano ljudskim odgovorima“⁵ i prikazuje budućnost onakvu kakva će ona biti, a ne kakva bi mogla biti.

Šesti korak: Analiziranje teksta

Sveto pismo. Na nekim mjestima vrlo se jasno razaznaje struktura Svetog pisma. Neki od hijazama, mnogi paralelizmi i akrostih pojedinih psalama prepoznatljivi su gotovo svima. Čini se da je Ivan u Otkrivenju od Daniela preuzeo određena strukturalna načela, poput rekapitulacije.

Koristeći Stari zavjet, novozavjetni su autori naglasili i protumačili određene riječi. Naprimjer, u 4. poglavlju Poslanice Rimljanima Pavao se poziva na Postanak 15,6 i objašnjava opravdanje vjerom. U Galaćanima 3,16 on naglašava jedninu imenice *sjeme*. U starozavjetnim navodima koje nalazimo u 3. poglavlju Poslanice Rimljanima, Pavao naglašava riječi *nitko* i *svi* prije no što zaključi da „su svi sagriješili i lišeni [su] Božje slave“ (Rimljanima 3,23). Sveto pismo nas potiče da tekst razvidimo pomno.

Egzegetski korak. Analiza teksta uključuje ispitivanje same strukture teksta, njegovog književnog oblika, pojedinih riječi, izraza, rečenica i većih cjelina.

1. *Različite vrste struktura:* Struktura redaka i ulomaka može biti prilično različita. Stoga se mora držati na umu da se tekstu ne smije nametati struktura, nego se ona mora pronaći u tekstu. Dakle, svaka se promjena redoslijeda riječi ili redaka s ciljem uklapanja u strukturu mora odbaciti. Međutim, pronalaženje nacrt teksta može nam znatno pomoći tijekom razumijevanja i tumačenja. Navodimo nekoliko mogućih uzoraka:

a. *Nacrt* nam omogućuje da bolje sagledamo probleme koje pisac iznosi, njegov glavni smjer razmišljanja, digresije koje ostvaruje u tekstu i raspored materijala.

Luka 12,15-21 ima sljedeći nacrt:

1. Uvod: Načelo 12,15
2. Usporedba 12,16-20
 - a. Prizor 1: Bogati čovjek 12,16-19
 - (1) Podaci o njemu 12,16
 - (2) Monolog 12,17-19
 - (a) Pitanje 12,17
 - (b) Odgovor 12,18-19

5 Pfandl, Gerhard. *The Authority and Interpretation of Scripture*. South Pacific Division of Seventh-day Adventists, n.d. Wahroonga, Australia. Str. 9.

(Tema: Bogatstvo i duša)

b. Prizor 2: Bog 12,20

Monolog

(Tema: Duša i bogatstvo)

3. Zaključak: Načelo 12,21

- b. U *nacrtu akrostiha* na početku uzastopnih redaka upotrebljavaju se slova abecede.⁶ To se može vidjeti samo u izvornom jeziku.
- c. *Inkluzija* ima svojevrsnu strukturu omotnice. Izjava na početku ulomka ponavlja se na njegovom kraju.
- d. *Hijazam* može koristiti ABB'A' ili ABA' uzorak. Može se proširiti ili spojiti, a nalazi se na razini rečenice i retka, kao i na razini većih jedinica, pa čak i biblijskih knjiga.

Hijazam se može naći u Amosu (5,4-6a).

A Jer ovako govori JAHVE domu Izraelovu: TRAŽITE I ŽIVJET ĆETE;

B ne tražite *Betela*,

C ne idite u *Gilgal*

D ne putujte u Beer Šebu;

C' jer će *Gilgal* bit odveden u izgnanstvo,

B' a *Betel* će se prometnuti u ništa.

A' TRAŽITE JAHVU I ŽIVJET ĆETE ili će ko oganj zahvatiti kuću Josipovu i sažec' je.

- e. Najvažnija karakteristika hebrejske poezije je *paralelizam*. On se proširuje i na Novi zavjet, jer su njegovi pisci slijedili hebrejski način razmišljanja. U paralelizmu, drugi redak stoji u bliskoj vezi s mišlju prvog retka, bilo kao ponavljanje, proširenje ili kontrast. Stoga se jedan redak može koristiti za objašnjenje drugoga.

Dobro poznati primjer paralelizma nalazi se u Izrekama 9,10. Ovdje povezujemo jedinice postavljajući ih u grupirani stil.

Strah Gospodnji je početak mudrosti,

A razboritost Presvetog je spoznaja (prevoditeljev prijevod)

- f. Ostale značajke uključuju *klimaks*, *kontrast* i *ponavljanje* riječi, izraza i misli. Naprimjer, u 1. Ivanovoj 1,6-10 svi redci počinju slično („Ako“). Tri počinju na potpuno isti način: „ako tvrdimo“ (1,6.8.10). Sva su ova tri retka niječna i čine oštar kontrast naspram redaka između njih koji sadrže božanska obećanja (1,7.9). Ta struktura ističe razliku između ljudskih tvrdnji i Božje ponude. Nadalje, dolazi do pojačavanja niječnih redaka (1,6.8.10) tako da se u posljednjem retku postiže klimaks.

2. *Književni oblici*: Književni se oblici mogu mijenjati kako čitatelj prelazi iz konteksta u sam tekst. Na razini oblika možemo, naprimjer, razlikovati ispovijedi, zahvale, hvalospjeve,

6 Dakle, prvo slovo hebrejske abecede nalazi se na samom početku 1. retka, dok se drugo slovo koristi na početku 2. retka, itd. U Psalmu 119, prvo slovo abecede koristi se kao prvo slovo redaka 1-8. Sljedećih osam redaka koristi drugo slovo hebrejske abecede, itd.

kraljevske psalme i eshatološke psalme, kazuistički zakon i apodiktički zakon⁷, vjerovanja, izreke, prisposode, priče o čudima, narative o pasiji, opomene, parnice i homilije.

U Svetom pismu nalazimo narative koji opisuju određeno ponašanje a da ne sadrže poziv na oponašanje tog specifičnog ponašanja. Osim toga, susrećemo se s izvještajima, zapovijedima i opomenama koji izravno ili neizravno pozivaju na pozitivan odgovor (Rimljanima 15,4). Ponašanje koje Sveto pismo jasno prepoznaje kao moralno negativno ne smije se oponašati, dok se pozitivni stavovi i konstruktivno ponašanje trebaju oponašati.

Naprimjer, Abrahamova se vjera smatra uzornom (Rimljanima 4. poglavlje), mi smo pozvani slijediti Kristove stope (1. Petrova 2,21), ali Noino pijanstvo ne treba oponašati (Postanak 9,20-24).

3. *Istraživanje većih jedinica*: Veće jedinice unutar teksta koji se istražuje jesu redci i kratki ulomci. Prilikom proučavanja ovih jedinica potrebno je razmotriti niz pitanja.

- a. Podjele teksta — Podjela na retke i poglavlja koja se nalazi u današnjim Biblijama nije izvorna, već je dodana mnogo kasnije. Te su podjele često korisne, ali povremeno i nisu. Engleski se prijevodi, kad je u pitanju broj poglavlja i redaka, na brojnim mjestima razlikuju od hebrejskih i grčkih izdanja, kao i od prijevoda koji nisu na engleskom. Ukratko, podjele po poglavljima i redcima ne bi trebale utjecati na naše tumačenje danog ulomka. To primjećujemo u Otkrivenju 20,5 u kojem posljednji dio retka jasno pripada 6. retku.⁸
- b. Glavna misao — Kod većih se jedinica moramo zapitati: Kako pisac razvija svoj argument? Koji je njegov glavni smjer razmišljanja? Gdje zaobilazi, ili uključuje, neke druge zamisli? Koji je glavni cilj prema kojem se kreće? Kad se proučava ulomak, važno je pronaći glavnu temu ili piščevu glavnu preokupaciju.
- c. Vrijeme i zemljopisna mjesta — Često je korisno istražiti vremenske elemente i mjesta spomenuta u tekstu. Možemo pronaći prisjećanja, vremenska proročanstva i opise budućnosti kao da je već sadašnjost. Različita mjesta mogu utjecati na poruku koja se objavljuje. Promjena mjesta događa se i kad se pažnja s događaja na zemlji skrene na nebeski svijet. U 12. poglavlju Otkrivenja događaju se važne promjene vremena i mjesta. Redci 1-5 opisuju rani sukob između Zmaja i žene, 6. redak opisuje srednjovjekovni sukob između Zmaja i žene, redci 7-12 sukob između Mihaela i Zmaja na Nebu, redci 13-16 ponovno srednjovjekovni sukob između Zmaja i žene, a u 17. retku opisuje se sukob između Zmaja i ostatka, ženinih potomaka, na kraju vremena.
- d. Akteri — Korisno je pogledati i različite osobe koje se spominju u tekstu te promatrati njihovu interakciju. Proučavanje ovih likova može biti vrlo značajno za poruku u ulomku.
- e. Poveznice s drugim dijelovima dokumenta i ostalom literaturom — Književne veze

7 Kazuistički zakon obično koristi izraz „ako tko...“, dok apodiktički zakon koristi „ti ćeš“ i „tko god“, ili započinje kletvom.

8 Usporedi: Muller, Ekkehardt. *Microstructural Analysis of Revelation 20*. *Andrews University Seminary Studies* 37 (1999): 235-236.

s drugim dijelovima istog dokumenta, kao što su izrazi korišteni u našem tekstu i drugdje, postaju vrlo važne. Gdje pisac citira Stari zavjet? Gdje aludira na Stari ili na Novi zavjet? Kako se njegov navod koristi kasnije u kanonu? Gdje upućuje na dokumente izvan Svetog pisma? Korisno je proučavati paralelne izvještaje, naprimjer, u Evanđeljima ili u Samuelu-Kraljevima/Ljetopisima.⁹

Biblijski su pisci često navodili ulomke drugih biblijskih pisaca. U 3. poglavlju Poslanice Rimljanima nalazimo, naprimjer, niz starozavjetnih navoda. Starozavjetne su aluzije mnogobrojne u Otkrivenju, iako knjiga ne sadrži nijedan izravan starozavjetni navod.

Naprimjer, zaleđe 4. poglavlja Otkrivenja jest 1. i 10. poglavlje Ezekielia. Još jedan primjer nalazi se u Jakovu 5,12: Jakov se vraća na Propovijed na Gori (Matej 5,37). U Djelima 17,28 Pavao se poziva na poganske pjesnike, a u Titu 1,12 na kretskog proroka. Pod nadahnućem, Juda kao da navodi 1. Enokovu (14. i 15. redak). Literatura koja nije u Bibliji može se koristiti kao ilustracija.

- f. Alegorija i tipologija — Tumači Biblije trebaju izbjegavati alegorizaciju u svom tumačenju. Alegorizirati znači detaljima priče pripisati dublje značenje. Budući da nema kontrole i zaštitnih mjera, poruka se lako može prikazati pogrešno. U slučaju alegorizacije, jedini je ograničavajući element tumačeva mašta. Stoga se tumačenja uvelike razlikuju. Prednost treba dati doslovnom tumačenju.

Umjesto alegorije, Biblija pretežno koristi tipologiju. U tipologiji tip susreće antitip. Naprimjer, osoba iz Starog zavjeta nalazi svoje ispunjenje u Novom zavjetu, ali u širim razmjerima. Iza manjeg tipa stoji veća stvarnost. „Tip je institucija, povijesni događaj ili osoba, koju je odredio Bog, a koja učinkovito predočava neku istinu povezanu s kršćanstvom.“¹⁰ Sigurnije je koristiti tipološki pristup samo kada to Biblija dopušta, primjerice u slučaju kad se Novi zavjet poziva na Stari zavjet kao na preteču. Naprimjer, u Rimljanima 5,14 Adam je tip Krista, a u Ivanu 6,14 to je Mojsije (navodeći Ponovljeni zakon 18,15).

4. Izrazi i rečenice: Nakon proučavanja većih jedinica, sada se okrećemo izrazima i rečenicama. Ovaj se korak usredotočuje na gramatičke značajke i sintaksu, tj. na način na koji su rečenice sastavljene. Također se bavi promatranjem književnih i retoričkih obrazaca.

- a. Gramatika i sintaksa — Istraživati izraze i rečenice znači zapitati se: Što se ovdje događa? Što je ovdje neobično? Koja je poruka objavljena? Pokušavamo sudjelovati

9 Davidson, str. 72-74, daje niz prijedloga o tome kako se nositi s „prividnim nepodudarnostima u paralelnim biblijskim izvještajima“. „Prepoznajte različite svrhe kod različitih pisaca... Prepoznajte da svaki pisac može izvještavati o dijelovima događaja koji se moraju kombinirati s drugim prikazima kako bi se događaj mogao u potpunosti oblikovati... Prepoznajte da povijesna pouzdanost ne zahtijeva identičnost izvještaja... Prepoznajte da su prihvaćene konvencije za zapisivanje povijesti u prvom stoljeću bile drugačije... Prepoznajte da se slična Isusova čuda i izreke zapisane u paralelnim Evanđeljima možda nisu dogodile u različito vrijeme... Prepoznajte postojanje nekih manjih pogrešaka u transkripciji u Svetom pismu. Primite na znanje da je ponekad potrebno zastati u donošenju suda o nekim prividnim nepodudarnostima dok ne bude dostupno više podataka.“

10 Fritsch, C. T. Principles of Biblical Typology. *Bibliotheca Sacra* 104 (1947): 214.

u onome što tekst opisuje. Značenje rečenica obično je mnogo više od samog zbroja riječi. Stoga, uz jednostavno čitanje, ispitujemo glagolska vremena i radnje, osebujne izraze te tražimo sintaksu izraza i rečenica. Nadalje, potrebno je postaviti pitanje na koji su način različiti dijelovi određene rečenice povezani jedni s drugima i koju poruku time prenose.

U Ivanu 8,58 Isus daje zadivljujuću izjavu: „...prije nego je Abraham bio, Ja Jesam.“ Ova rečenica koristi neispravnu gramatiku. Prihvaćeni način izražavanja bio bi: „Prije nego što je Abraham bio, bio sam ja.“ Isus bi i dalje tvrdio da postoji preegzistencija. Očigledna gramatička nepravilnost ostvarena je namjerno. Isus ne samo da tvrdi kako je živio prije Abrahama, već na sebe primjenjuje božanski naziv iz Izlaska 3,14. Narod shvaća poruku. Oni razumiju da Isus polaže pravo na božanstvo i žele ga kamenovati (r. 59).

- b. Retoričke figure — U današnjim razgovorima ponekad koristimo književna sredstva, poput ironije, sarkazma, poredbe i retoričkih pitanja koja ne zahtijevaju odgovor. Sva se ta sredstva, i još mnogo toga, također nalaze i u Svetom pismu. Treba biti svjestan ovih figura kako bi se izbjeglo pogrešno razumijevanje pisca. One također uključuju hiperbolu, oksimoron, paradoks i druge figure.

Upečatljive primjere ovih književnih sredstava nalazimo u Novom zavjetu. Sam Isus koristi hiperbolu: „A ti, Kafarnaume, zar ćeš se dići do neba? Sići ćeš do pakla! Ta, da su u Sodomi bila čudesa što su se u tebi dogodila, ostala bi do dana današnjega.“ (Matej 11,23). Pavao koristi ironiju u pismu Korinćanima: „Pa što je to u čemu sam vas zapostavio ostalim crkvama, osim što vam ja osobno nisam bio na teret? Oprostite mi tu ‘nepravdu!’“ (2. Korinćanima 12,13). Primjer oksimorona, ili suprotstavljanja proturječnih izjava, pojavljuje se u Isusovoj izjavi: „Jer tko ima, dat će mu se još, te će obilovati; a tko nema, oduzet će mu se i ono što ima.“ (Matej 13,12), kao i paradoks: „Kažem vam, ako oni ušute, kamenje će vikati“ (Luka 19,40).

- c. Riječi – Prilikom istraživanja riječi najvažnije je načelo dopustiti kontekstu određene rečenice da definira značenje dotične riječi, te odrediti načine na koje ga je pisac koristio na različitim mjestima. Ponekad je čak poželjno vidjeti kako se koristi u ostatku Svetog pisma. Konkordanca je korisna i treba je koristiti kao osnovno sredstvo za proučavanje Biblije. Svaku riječ koja može biti važna treba pažljivo istražiti. Mora se paziti da ne bi došlo do preuranjene ili ishitrene odluke u pogledu na značenja riječi.

Važno je prepoznati kako je pisac upotrijebio pojam i što je on za njega značio, a ne što znači za nas danas. Suvremene zamisli ne treba poistovjećivati s biblijskom porabom riječi. Riječi se mijenjaju, jer je jezik dinamičan, a ne statičan, stoga riječi mogu imati različita značenja u različito vrijeme. Riječi također mogu imati različita značenja u različitim kontekstima.

Etimološka istraživanja moraju biti pažljivo obavljena. Ponekad je istraživanje korijenskih značenja i usporedivih pojmova u srodnim jezicima neizbježno, posebno za riječi koje se u Svetom pismu nalaze samo jednom. Međutim, kontekst ima prednost u odnosu na etimologiju.

Nije dopustivo koristiti etimologiju riječi u engleskoj Bibliji, ili bilo kojem drugom prijevodu, za objašnjenje značenja biblijske riječi na temelju korijenskog značenja prevedenog izraza. Štoviše, značenje riječi u biblijskim jezicima može imati veći ili manji raspon značenja od odgovarajućeg pojma u suvremenom jeziku. Moramo dopustiti piscu da govori za sebe u okviru svog izvornog jezika. Naprimjer:

- (1) Promjena značenja: riječ *meat* u KJV označava „hranu“, a ne „meso“, *corn* je „zrno“, a ne „kukuruz“, a *prevent* u 1. Solunjanima 4,15 (KJV) znači „prethoditi“. Neke su riječi danas s pogrdnim značenjem u prošlosti bile pozitivne ili neutralne. „Dan Gospodnji“ u Otkrivenju 1,10 ne može se izjednačiti s „Danom Gospodnjim“ iz sljedećih stoljeća, u kojima je taj izraz postao stalno ime za nedjelju. U Svetom pismu slični se izrazi koriste za Sudnji dan ili za subotu/šabat.
- (2) Raspon značenja: hebrejske i grčke riječi za pojam „vječno“ prilično su širokog značenja, a mogu označavati ili ograničen vremenski raspon ili vječnost. Suci u Knjizi sudaca ne mogu se usporediti sa suvremenim sucima. Oni su također bili i vođe nacije.
- (3) Različita značenja u različitim kontekstima: Riječ *tijelo* u Galaćanima 5,17 označava „grešnu narav“, dok se ista riječ u Filipljanima 1,22-24 odnosi na fizičko tijelo.

Također bi moglo biti korisno proučavati riječi zajedno s njihovim sinonimima, antonimima i metonimima.¹¹ Treba obratiti pozornost i na gramatički oblik svake riječi.

Riječi se moraju shvatiti doslovno, osim kad redak ili neposredni kontekst upućuju na podrazumijevanje figurativnog značenja.¹² Preneseno ili nedoslovno značenje javlja se u metaforama, personifikacijama, idiomatskim izrazima, hiperbolama, eufemizmima i simbolima. Simbole obično objašnjava isti nadahnuti pisac koji ih koristi, ili drugi biblijski pisci. Opet ponavljamo, kontekst je taj koji odlučuje hoće li se riječ tumačiti doslovno ili figurativno.

- d. Apokaliptički simboli — Kod proučavanja apokaliptičkog proročanstva potrebno je napraviti još jedan korak. Nakon što upotrijebimo sve gore navedene egzegetske korake, tada, i tek tada, spremni smo pažljivo poistovjećivati simbole teksta s povijesnim stvarnostima i razvojem. Prečaci mogu dovesti do lažnih poistovjećivanja i lažnog uzbuđenja koje na kraju samo šteti Crkvi.

Sedmi korak: Izvedba teološke analize

Sveto pismo. Luka izvješćuje o Isusovom programatskom govoru u sinagogi u Nazaretu (Luka 4,14-27). Čini se da Luka naglašava temu oslobođenja u koju Isus uključuje pogane. On više od ostalih evanđelista pokazuje da se Isus brine i oslobađa i one koji su društveno marginalizirani, kao što su žene, carinici, pa i pogani.

11 Metonimi su pojmovi koji zamjenjuju druge pojmove. U Rimljanima 3,30 „obrezani“ i „neobrezani“ predstavljaju Židove i pogane.

12 Ovo često može biti drugačije u Knjizi Otkrivenja u kojoj grčki tekst poglavlja 1,1 može upućivati na simboličniji pristup. Figurativno ili nedoslovno značenje često se pojavljuje u metaforama, npr. za Božju riječ kao vatru i čekić (Jeremija 23,29).

Isus u određenoj mjeri razvija teologiju braka (Matej 19,1-12) i gradi je na Postanku 1. i 2. poglavlju.

Egzegetski korak. U teološkoj analizi obrađuju se sljedeći problemi i pitanja: O kojim se teološkim motivima i temama govori u biblijskom tekstu koji se proučava? Kako su oni razvijeni? Gdje se nalaze u kontekstu cijele knjige? Kako se odnose na cjelokupnu poruku Svetog pisma?

Ovdje je načelo usporedbe Svetog pisma sa Svetim pismom veoma važno. Različite teološke teme, kao što su Bog, čovjek, stvaranje, Pad, grijeh, savez, subota, zakon, ostatak, spasenje, svetište, eshatologija, itd., mogu se naći u cijelom Starom i Novom zavjetu. Teologija pojedinog ulomka mora biti u skladu s teologijom Svetog pisma u cjelini. U Svetom pismu vidimo da teološke poruke novozavjetnih pisaca pretpostavljaju, nadovezuju se te su u kontinuitetu s glavnim starozavjetnim teološkim temama.¹³

Teološke se teme mogu izraziti pomoću tipologije koja slijedi obrazac predviđanje-ispunjenje, kao i u prikazu povijesti spasenja. Naprimjer, važan dio Propovijedi na Gori usredotočuje se na zakon. Riječ *zakon* prvi put je spomenuta u Mateju 5,17, a posljednji put se može pronaći u Mateju 7,12. Ta dva retka čine uvodne i zaključne riječi ove propovijedi. Međutim, čini se da se cijeli ulomak nakon Mateja 7,12 usredotočuje na vršenje Božje volje. Drugim riječima, poslušnost Bogu i Isusu ima središnju važnost. Nadovezujući se na Stari zavjet, Isus raspravlja o Dekalogu i drugim zakonima i pokazuje njihove dalekosežne posljedice.

Osmi korak: Primjena teksta

Sveto pismo. U 1. Korinćanima 10,6 i 11 Pavao dvaput ističe da je povijest Izraela primjer za novozavjetnu Crkvu. Između ovih dviju izjava, on upozorava na idolopoklonstvo, blud, umišljenost i gundanje protiv Boga, koristeći povijesne izvještaje koji se bave Božjim starozavjetnim narodom.

U 11. poglavlju Poslanice Hebrejima predstavljani su heroji vjere. U Hebrejima 12,1-2a pisac izvodi zaključak: „Zato, i mi, opkoljeni tolikim oblakom svjedoka, odbacimo od sebe svako breme i grijeh koji lako zavodi, te ustrajno trčimo na utakmici koja nam je određena. Uprimo pogled u začetnika i završitelja vjere...“ Na temelju ovoga postaje važno primijeniti tekst na današnje čitateljstvo.

Sveto pismo također personalizira biblijske tekstove. Ono što je Bog učinio za naraštaj Izlaska vrijedi i za kasnije naraštaje. Oni još uvijek sudjeluju u Njegovim spasonosnim djelima (Ponovljeni zakon 5,2-4). Slično tome, kršćanski vjernik sudjeluje u Kristovoj smrti, uskrsnuću i uznesenju već ovdje i sada (Galaćanima 3,29; Efežanima 2,6).

Egzegetski korak. Tek nakon što smo tekst pravilno shvatili u njegovim izvornim okolnostima, možemo prijeći na njegovu primjenu. Primjena je iznimno važna. Ako se izostavi, slušatelji ili čitatelji mogu steći dojam da se bavimo samo poviješću. No, ako se tekst

13 Pfandl, str. 13.

primjenjuje prebrzo, ulomak se lako može pogrešno protumačiti te njegovo izlaganje može ostati preplitko. Proces primjene biblijskog teksta pokazuje da je tekst važan za nas današnje ljude. Neka će nam razmatranja pomoći u dolasku do tih zdravih stavova.

1. *Personalizacija teksta.* Već smo istaknuli da čovječanstvo tijekom povijesti dijeli slična iskustva, sličnu psihološku konstituciju pa čak i neke zajedničke moralne vrijednosti.

Budući da vjernici sudjeluju u povijesti spasenja, i u nju su uključeni, biblijski im se tekstovi danas obraćaju na osobnoj razini i na razini skupine. Stoga, kad je riječ o primjeni biblijskih tekstova, moramo postaviti osobna pitanja poput ovih: Što mi Bog želi reći ovim ulomkom? Kako to utječe na moju predanost Njemu, na moj duhovni život, moje uvide u Božji karakter i njegov plan za nas, na moje postupke i poslušnost? Kako mogu odgovoriti na Njegovu poruku? Pohvalom i zahvalnošću, molbom i zagovorom ili promjenom života i sustava vrijednosti?

Biblijski tekstovi nisu upućeni samo pojedincima nego i Crkvi. Stoga se moramo zapitati: Kako dotični biblijski tekst utječe na nas kao Crkvu? U kojim područjima našeg crkvenog života Sveto pismo predstavlja izazov? Kako nas tekst obrazuje i uči, tješi i ohrabruje?

2. *Primjena različitih vrsta tekstova:* Ono što je tekst tada značio, zapravo je isto što tekst znači danas, što pak znači da Sveto pismo nadilazi kulturu i vrijeme. No, još uvijek se moramo boriti s pitanjem trajnosti. Koji su dijelovi Svetog pisma trajni, čak i u pojedinostima, a koji dijelovi sadrže samo trajna načela? Nadalje, koji su to kriteriji koji nam mogu pomoći u rješavanju tog problema? Pritom nam može pomoći pomniji pogled na različite vrste biblijskih tekstova.

a. Ulomci koji se bave biblijskim doktrinama — Sveto pismo sadrži ulomke i poglavlja koja predstavljaju biblijske doktrine. Postanak 1. i 2. poglavlje prikazuju Stvoritelja i Stvaranje. U 24. poglavlju Evanđelja po Mateju Isus svoje sljedbenike poučava o svom Drugom dolasku. U Rimljanima Pavao objašnjava pravednost milošću po vjeri, a u 1. Korinćanima 15 izlaže doktrinu o uskrsnuću.

Biblijske doktrine stoje neovisno o vremenu i kulturi. Određeni naraštaj možda neće u potpunosti razumjeti neko biblijsko učenje, ali biblijska doktrina o Drugom Kristovom dolasku, naprimjer, nije danas istinita a sutra pogrešna. Biblijske doktrine mogu, u određenoj mjeri, biti izražene u kulturološkim terminima – 1. poglavlje Hebrejima predstavlja Isusa kao kralja, a ostatak ga knjige predstavlja kao Velikog svećenika – ali čak i danas razumijemo da je kralj vrhovni vladar, a svećenik posrednik.

Dakle, kad su u pitanju biblijske doktrine, tada nema razlike između toga što je tekst značio prije i što znači sada. Kad personaliziramo ove doktrine, treba se zapitati: Što za mene znači Drugi Kristov dolazak? Kako nada u buduće uskrsnuće uljepšava moj život? Kako doktrina stvaranja utječe na mene i moju Crkvu? Primjena tekstova upućuje na značaj biblijskih doktrina, ali ih ne mijenja. Ona pokazuje odnos doktrine i Krista, naglašava njezino značenje i prikazuje povezane dobrobiti.

b. Proročki ulomci i obećanja — Slična se slika pojavljuje u pogledu na biblijska

proročanstva, predviđanja i obećanja. Tako 53. poglavlje Knjige proroka Izaije opisuje Božjeg slugu koji trpi, a 2. i 110. Psalm upućuju na Mesiju. Daniel 2. i 7. poglavlje prikazuju svjetsku povijest od Danielovih dana do konačnog svršetka i nisu ograničeni vremenom i kulturom.

Nadalje, moramo razlikovati jesu li predviđanja upućena određenom pojedincu ili skupini, ili cijelom čovječanstvu. Prvo se danas ne može izravno primijeniti na nas, a drugo se mora zasigurno moći primijeniti. Kad Isus najavljuje Petrovo poricanje i mogućnost njegovog naknadnog obraćenja (Luka 22,32.34), On se ne obraća nama, iako smo neizravno pozvani ne slijediti Petrov primjer. S druge strane, kad Isus obećava vječni život onima koji vjeruju u njega (Ivan 3,36), tu smo uključeni i mi.

Općenito oblikovana obećanja treba proučavati u neposrednom kontekstu, kao i u cjelokupnom kontekstu Svetog pisma, a vjersku zajednicu treba poticati da ih prihvati i doživi njihovo ispunjenje. Primjena širokih proročanstava može uputiti na Božju suverenost. Kao Gospodar nad poviješću, On je također Gospodar nad našim životima te Onaj koji provodi svoju volju i plan spasenja.

- c. Ulomci koji sadrže narative — Sveto pismo sadrži mnoge narativne dijelove. Kako se oni primjenjuju?

Osnovno načelo na kojem se temelji narativ treba otkriti i primijeniti na suvremenog čitatelja. Ponekad se priče ne mogu svesti samo na jedno načelo i mogu se promatrati iz različitih perspektiva koje se međusobno nadopunjuju.

Likovi biblijskih narativa mogu poslužiti kao primjeri kasnijim naraštajima. Oni također mogu pokazivati osobine koje se ne smiju oponašati. Unatoč tome, čitatelj može izvući osobne pouke iz naracije, čak i kad se radi samo o tome kako ne treba postupati. U narativu koji upućuje na nedostatak povjerenja u Boga, primjena bi mogla razraditi što to znači vjerovati Bogu danas i kako razviti to povjerenje.

- d. Ulomci mudrosti — Mudrost se u Starom zavjetu nalazi, naprimjer, u knjigama Mudre Izreke i Propovjednik. Što ćemo s njima? „Navode li poslovice istinu koja se neumoljivo potvrđuje bez izuzetaka? Ili navode opća načela za koje ponekad postoje iznimke?... Poslovične izreke u većini slučajeva odražavaju ono što je tipično ili normalno bez nagovještavanja ili podrazumijevanja da iznimaka nikad nema.“¹⁴ Naprimjer, Izreke 14,11 kažu da će „dom opakih propasti, a šator će pravednika procvasti“, što je često istina. Međutim, ponekad su vjernici zbunjeni kad vide „sreću grešnika“ (Psalam 73,3). Doista, postoji buduća dimenzija u kojoj će se ova izjava ostvariti. Blagoslovi Staroga zavjeta „obično su duhovnije prirode i rezervirani prvenstveno za budućnost“¹⁵ u Novom zavjetu.

Mnoge su poslovične izreke toliko jasne, i imaju toliko smisla, neovisno o kulturi i vremenu, da će njihova primjena biti manje-više razrada onoga što je već rečeno.

- e. Ulomci koji sadrže naredbe/zapovijedi — Pravi izazov dolazi kad ulomci sadrže

¹⁴ Chisholm, B. Robert Jr. 1998. *From Exegesis to Exposition: A Practical Guide to Using Biblical Hebrew*. Baker Book House. Grand Rapids, MI. Vidi također 10. poglavlje, Reading Psalms and the Wisdom Literature.

¹⁵ Ibid.

naredbe. Jesu li sve božanske zapovijedi koje se nalaze u Bibliji trajne ili nisu? Kako možemo razlikovati trajne i ograničene zapovijedi? Kako primijeniti naredbe koje više nisu važeće? Kako ćemo primijeniti trajne zapovijedi?

Na sreću, Sveto pismo nam govori da neke zapovijedi ili zakoni nisu trajne naravi. Žrtveni i obredni zakoni koji upućuju na Isusa bili su ispunjeni kad je Isus kao Jaganjac Božji umro na križu umjesto grešnika. Tip je dostigao svoje ispunjenje u Isusu, antitipu (Hebrejima 10,1-18). Isto tako, provedba je teokratskih i građanskih zakona Starog zavjeta završila kad je prestala teokracija. Sam je Stari zavjet već upućivao na njihova ograničenja. Neki su zakoni bili samo privremeni ustupci tvrdoći srca Izraelaca, ali nisu odražavali Božji ideal, kao naprimjer, odredbe o razvodu u Ponovljenom zakonu 24,1-4. U svojoj Propovijedi na Gori, Isus je istaknuo nerazrješivost braka (Matej 5,31-32), a u Mateju 19,1-12 i Marku 10,1-12 tvrdio je da je Božji ideal predstavljen u prvim trima poglavljima Postanka, i ponovno uputio na njih. Ustupak je ponovno zamijenjen Božjom izvornom voljom.

Novi zavjet jasno uči da Deset zapovijedi još uvijek vrijede (Matej 5,21-32; Jakov 2,8-13) i da se određeni kršćanski obredi, kao što su krštenje, pranje nogu i Gospodnja večera, ne mogu zamijeniti drugim obredima, jer su „ukorijenjeni u Isusovu izričitom primjeru i zapovijedi“.¹⁶

3. *Dodatna razmatranja:* Postoje tri razvojna pitanja koja su od pomoći kad se s teksta prijeđe na njegovu primjenu.¹⁷ Sljedeće pitanje posebno je bitno za našu raspravu: „Zbog čega je to važno?“¹⁸ Ovo je pitanje usredotočeno na primjenu. Kad je riječ o primjeni biblijskog ulomka, sadašnje je čitateljstvo suočeno s dobrim vijestima i izazovima teksta.

Primjena teksta ne daje nam slobodu da tekst koristimo samo kao odskočnu dasku za vlastite zamisli i zabavu. Primjena mora odgovarati cilju i namjeri teksta. No, ovdje moramo postati prilično praktični i konkretni. Suvremeni primjeri i aktualna pitanja trebaju se upotrijebiti za provedbu poruke Božje riječi. Izlagač mora pokazati važnost Svetog pisma za sadašnji naraštaj. Kako bi to mogao učiniti, on ili ona moraju poznavati (1) Božju riječ, (2) Crkvu i (3) suvremeno društvo u kojem se nalaze.

16 Davidson, str. 86.

17 Robinson, W. Haddon. 1980. *Biblical Preaching: The Development and Delivery of Expository Messages*. Baker Book House. Grand Rapids. Str. 79-96.

18 Ostala pitanja su „Što to znači?“ i „Je li to istina?“ Prema Robinsonu, prvo se pitanje ne usredotočuje samo na gore spomenute egzegetske korake već se bavi ulomkom i slušateljstvom. Usredotočuje se na objašnjenje. Što slušateljima treba objasniti? Kako ljudi koji posjećuju moju Crkvu reaguju na sve to? Hoće li razumjeti i kako će razumjeti? Drugo se pitanje usredotočuje na valjanost. „Psihološko prihvaćanje rijetko dolazi samo navodima iz Svetog pisma. Ono se također mora steći rasuđivanjem, dokazima i ilustracijama. Čak i nadahnuti pisci... utvrđuju valjanost ne samo iz Starog zavjeta nego i iz zajedničkog života.“ Ibid, str. 83-84. Robinson navodi i objašnjava 1. Korinćanima 9,6-12 kako bi pokazao da su biblijski pisci koristili ovo načelo. Ta druga točka ne dovodi u pitanje načelo *sola Scriptura*, Sveto pismo kao konačni i najviši ispit istine. Ona upućuje na činjenicu pomaganja čitatelju iznošenjem dodatnih dokaza koji podupiru Sveto pismo. „To ne znači da proučavanjem sociologije, astronomije ili arheologije utvrđujemo biblijsku istinu, već da valjani podaci iz tih znanosti podupiru istinu o kojoj se uči u Svetom pismu.“ (Ibid, str. 86).

Prispodoba o bogatom luđaku (Luka 12,16-21) može se sažeti i primijeniti na sljedeći način: Novac nas ne spašava, Bog nas spašava. Dakle, ne živimo za novac, nego za Boga. Ulomak nas danas poziva na ispravljanje svojih prioriteta te da se ne oslanjamo i živimo za materijalna dobra, nego da pripadamo Bogu i budemo dio Njegove misije u svijetu. Primjena razvija taj glavni cilj.

Deveti korak: Konzultiranje izvora

Sveto pismo. Biblijski pisci nisu samo poznavali knjige svojih prethodnika već su neki, također, poznavali i nebiblijsku literaturu i koristili je kao ilustraciju kad su naviještali Evanđelje. Već smo spomenuli Pavla koji se poziva na grčke pjesnike (Djela 17,28) i kretskog proroka (Titu 1,12). Nekanonska je literatura bila poznata, a čini se da se neka i neizravno preporučuje za čitanje (2. Ljetopisa 9,29). Međutim, čini se da su poganska i apokrifna književnost služile samo kao sredstvo za ilustriranje poruke biblijskog pisca, a ne za njeno tumačenje.

Egzegetski korak. Treba konzultirati izvorne tekstove. Oni mogu biti osobito korisni u pružanju povijesnih, egzegetskih i teoloških pozadinskih podataka. Ipak, komentare treba koristiti tek nakon što se intenzivno analizira tekst i njegov kontekst. Gotovo sva sekundarna literatura donosi elemente čisto ljudske konstrukcije i s njome treba postupati s određenom rezervom.

Literatura Ellen G. White od posebne je važnosti. Ona često daje vrijedne uvide, dok u drugim slučajevima o određenim tekstovima ili pitanjima šuti. U svakom slučaju, adventisti bi trebali provjeriti što nam ti spisi imaju reći o određenom ulomku. Gospođa White često koristi biblijske tekstove na način sličan ilustracijama. Mogli bismo to nazvati homiletičkom porabom Svetog pisma. Ponekad tumači ulomke, međutim, češće tumači biblijske teme. Ipak, čak ni njezini nadahnuti spisi ne bi se trebali koristiti kao prečac koji bi zamijenio ispravnu egzegezu teksta.

Konkordancije su iznimka ovom pravilu. One se mogu koristiti već pri istraživanju riječi i teoloških tema. Oni koji odmah počnu čitati sekundarnu literaturu kako bi vidjeli način na koji drugi razumiju određeni tekst, ili kako bi dobili informacije o povijesnom zaleđu nekog ulomka, često izbjegavaju sami ozbiljno proučavati Sveto pismo. Iako na taj način mogu brže doći do rezultata, njihovo razumijevanje ostaje površno, a značenje teksta nije postalo dio njihova života. Nisu se uhvatili u koštac s tekstom i nisu od toga dobili dragulj. Druga je opasnost da više nisu otvoreni za novi pogled na tekst, već mu pristupaju s pristranošću ili vlastitim planom.

Čak i kad je sekundarna literatura ispravna u svojim zaključcima i interpretaciji, možda neće predstavljati puni opseg onoga što tekst nastoji priopćiti. Moramo proučavati za sebe. S druge strane, sekundarna literatura može dovesti u pitanje naše zaključke i izoštriti našu percepciju. Ako nastojimo na tome da je naše tumačenje ispravno unatoč mišljenju drugih, moramo se pobrinuti za njegovu biblijsku obranljivost.

Drugi je važan izvor zajednica vjernika. Ako pronađemo nove zamisli i tumačenja koja

se razlikuju od prihvaćenog shvaćanja, ključno je provjeriti ga s drugim osobama, posebno s onima koji su stručni u tumačenju Svetog pisma. Nadalje, moramo biti voljni napustiti svoja tumačenja, ili ih promijeniti, ako nam drugi pokažu da su naša tumačenja upitna. Mnogo su zla Crkvi nanijeli oni koji brane neobranjive stavove i vjeruju da su oni u pravu, a svi drugi nisu. Mudra osoba sluša savjet (Izreke 12,15). Rijetko se događa da Bog samo jednoj osobi otkriva nova razumijevanja Svetog pisma.

Odabrana bibliografija

- Beale, G. K., ur. 1994. *The Right Doctrine from the Wrong Texts? Essays on the Use of the Old Testament in the New*. Baker Book House. Grand Rapids, MI.
- Black, David Alan. 1993. *Using New Testament Greek in Ministry: A Practical Guide for Students and Pastors*. Baker Book House. Grand Rapids, MI.
- Chisholm, Robert B. Jr. 1998. *From Exegesis to Exposition: A Practical Guide to Using Biblical Hebrew*. Baker Book House. Grand Rapids, MI.
- Davidson, M. Richard. 2000. Biblical Interpretation. *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Ur. Dederen, Raoul. Str. 58-104. Review and Herald. Hagerstown, MD.
- Fee, D. Gordon. 1993. *New Testament Exegesis: A Handbook for Students and Pastors*. The Westminster Press. Philadelphia.
- Green, B. Joel, ur. 1995. *Hearing the New Testament: Strategies for Interpretation*. Wm. B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, MI.
- Hasel, F. Gerhard. 1980. *Understanding the Living Word of God*. Pacific Press Publishing Association. Mountain View, CA.
- Hyde, M. Gordon, ur. 1974. *A Symposium on Biblical Hermeneutics*. Biblical Research Institute. Washington, DC.
- Marshall, I. Howard, ur. 1977. *New Testament Interpretation: Essays on Principles and Methods*. Wm. B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, MI.
- Stuart, Douglas. 2001. *Old Testament Exegesis: A Handbook for Students and Pastors*. 3. izd., The Westminster Press. Philadelphia.
- Virkler, A. Henry. 1081. *Hermeneutics: Principles and Processes of Biblical Interpretation*. Baker Book House. Grand Rapids, MI.

SUMMARY

Guidelines for the interpretation of Scripture

A crucial and very practical issue today involves the question of which method should be employed to interpret Scripture, for interpretation is necessary, as pointed out even by Jesus (Luke 24:27). This article begins with general guidelines, then moves to specific exegetical steps that help us understand God's Word. From the beginning, we must keep in mind that the goal of our interpretation must be to create a "burning heart" (Luke 24:32) in both the expositor and in the audience, which draws them closer to God.

Key words: historical-biblical method, chiasm, exegesis, biblical context; analogy of the Scriptures;

Izvornik: Ekkehardt Müller. „Guidelines for the interpretation of Scripture.“ U *Understanding Scripture An Adventist Approach*, urednik, George W. Reid, Silver Spring, MD 20904: Biblical Research Institute, General Conference of Seventh-day Adventists, 2005. (pp. 111-134)

Prijevod: Kristina Sabo